

Stockholms
universitet

Kriminologiska institutionen

Samtal om samtycke till misshandel i sexuella sammanhang

En kvalitativ intervjustudie om juristers resonemang
kring rättsliga bedömningar i rättegångar

Examensarbete 15 hp

Kriminologi
Kriminologi, kandidatkurs (30 hp)
Höstterminen 2013
Sofie Kastrup

Sammanfattning

Den här uppsatsen fokuserar på samtycke till våld i sexuella sammanhang. Brottet misshandel innebär i korthet att en tillfogar en annan person skada eller smärta. Om den personen emellertid på förhand samtyckt till våldshandlingen så uppfattar inte domstolen handlingen som värd att straffa. Ingången till studien har varit antagandet att många olika faktorer får betydelse i bedömningen av sådana brott, faktorer som inte nödvändigtvis finns nedtecknade i lagen. Andra faktorer, som domstolen uppfattar som oväsentliga, kommer att sällas bort. De inblandades berättelser genomgår en så kallad juridifiering eller förrättsligande. Uppsatsen har en genusteoretisk grund där det mest generella antagandet är att genus är något konstruerat, där män har mer makt än kvinnor.

Genom djupgående intervjuer med tre jurister har studiens syfte varit att analysera hur de konstruerar en förståelse för rättslig praxis beträffande domstolens bedömning av samtycke till våld i sexuella situationer. Frågeställningen har varit; *Hur kan den juridiska bedömningen, i rättegångar, av samtycke till våld vid sex förstås utifrån ett genusperspektiv?* Under intervjuerna har utgångspunkten varit ett diskussionsunderlag bestående av två sammanfattningar av rättsfall, delvis baserade på fall som dömts i domstol. Där har det ena exemplifierat ett fall av samtycke till våld i ett så kallad "huliganslagsmål". Det andra har exemplifierat samtycke till våld vid sex, där den som utsatts för våldet menar sig aldrig ha samtyckt väl i rättegången. Samtalen kom snabbt att handla om också andra fall än diskussionsunderlagen. Intervjuerna transkriberades och har sedan analyserats utifrån teman som utgått dels från studiens teoretiska bakgrund och dels från de teman som intervjupersonerna spontant uppehållits sig vid under samtalen.

Som svar på frågeställningen kan konstateras att samtycke till våld i sexuella sammanhang kan förstås på olika sätt utifrån ett genusperspektiv. Intervjupersonerna hade olika hållning i många frågor. Tydligt var dock en tanke om att domstolen är färgad av föreställningar om kvinnor och män och deras respektive sexualitet. Intervjupersonerna menade att domstolen är extra försiktig att döma till ansvar i dessa situationer, när samtycket är tvistigt, för att de dels inte vill moralisera kring sex, och dels inte vill döma människor för något som inte berört andra runtomkring. Intervjupersonerna upplevde att domstolen i dessa fall tog ett samtycke för troligt på allt för lösa grunder, ofta sammankopplade med föreställningar om kvinnor och deras sexualitet.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.1 Bakgrund.....	7
1.2 Syfte och frågeställning.....	8
1.2.1 Misshandelsbrottet.....	8
1.2.2 Samtycke som ansvarsfrihetsgrund till misshandel.....	9
1.3 Disposition	11
2. Teori och tidigare forskning.....	11
2.1 Genus	11
2.2 Genus och sexualitet.....	12
2.3 Det offentliga rummet är utformat av män	13
2.4 Det sexuella kontraktet.....	13
2.6 Bergs studie av 1900-talets sexologers uppfattning om heterosexuell samvaro.....	15
2.7 Wegerstads artikel om leken och befrielse från ansvar	16
3. Metod.....	17
3.1 Vetenskapsteoretiska utgångspunkter	17
3.2 Kvalitativa intervjuer som metod	17
3.2.1 Förförståelse	18
3.2.2 Intervjuguide och ljudinspelning.....	19
3.2.3 Diskussionsunderlag	20
3.2.4 Urval	21
3.2.5 Intervjupersonerna.....	22
3.3 Tillvägagångssätt vid analysen.....	23
3.4 Reliabilitet och validitet.....	23
3.5 Etiska överväganden.....	25
4. Resultat och analys.....	26
4.1 Den juridiska bedömningen av samtycke till våld	26
4.3 Sexuella preferenser utanför kultur och samhälle	31
4.4 Fokus på målsägandens sexliv.....	34
4.5 Gränsen mellan samtycke till våld vid sex och våld i nära relationer	36
5. Sammanfattande slutsats	39
6. Litteraturförteckning	42
7. Bilagor.....	44
7.1 Diskussionsunderlag.....	44
7.2 Intervjuguide.....	46

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I brottsbalken (BrB) definieras de gärningar som enligt svensk lag är betraktade som brott. Misshandelsbrottet är ett av de vanligaste och innebär att någon tillfogar någon annan skada, smärta eller försätter andra i vanmakt. Om domarna i en rättegång om misshandel konstaterar att handlingen faktiskt skett så kan den tilltalade undvika straff genom att göra det sannolikt att någon av de uppsatta ansvarsfrihetsgrunderna föreligger. Ansvarsfrihetsgrunden innebär att den tilltalade visserligen har utfört gärningen, men det anses orättvist att hen ska straffas för handlingen. En tycker helt enkelt inte att handlingen är klandervärd. Om en har begått ett misshandelsbrott kan en bland annat hävda att det har förelegat samtycke till våldet från målsäganden. Om så visar sig vara fallet undgår den tilltalade straff för sin handling. Det finns dock gränser för vad en människa kan samtycka till. En kan till exempel inte samtycka till att bli dödad eller att utsättas för så omfattande våld att döden är en reell risk.

Bedömningen av en misshandel och av samtycke till en sådan är uppdelad i två steg. Som gåtts igenom ovan konstaterar domstolen först att brottet skett, därefter prövar den huruvida samtycke faktiskt kan anses ha förelegat. Att prövningen i domstol delas upp på det här sättet är en straffrättslig teknikalitet som inte sällan känns främmande för de inblandade, som har en egen upplevelse av hur våldet och samtycket faktiskt såg ut. Straffrättens formaliteter är tänkt att hjälpa domarna att fatta objektiva beslut där alla människor ska vara lika inför lagen. En feministisk kritik av straffrätten som system är just att det straffrättsliga subjektet är konstruerat som en autonom individ med faktiskt möjlighet att fatta fria och rationella beslut om sin egen kropp, oberoende av strukturella förutsättningar (Wegerstad, 2012, s. 245). Domarna är emellertid människor och deras beslut kommer ofrånkomligen färgas av de egna uppfattningarna. En sådan viktig faktor som färgar domarna i deras beslutfattande och som leder till att lika fall riskerar att behandlas olika, trots att det strider mot lagen, är föreställningen om genus.

Vardagliga skeenden och relationer omformuleras när de blir föremål för en rättssak. Så kallat förrättsligande (Kolfjord, 2002, s. 117) innebär att en konflikt som behandlas i domstol alltid omvandlas inom rättssystemet för att passa in i en juridisk intern logik. Den logiken är dualistisk och bygger på en tanke om att något är rätt eller fel och en person skyldig eller oskyldig. Användning av rätten som ett formellt system för att dekonstruera den sociala

verkligheten riskerar att en förvrängd bild av vad som skett skapas. Kolfjord kallar det för att de inblandades berättelser "juridifieras" (Kolfjord, 2002, s. 120).

Sexuella relationer är av naturliga skäl svåra att bedöma straffrättsligt. Handlingarna är ytterst personliga och privata. Likväl så kommer handlingen att bedömas juridiskt och däri, visar Kolfjord, är det praktiskt taget omöjligt att det som de inblandade upplevt inte omtolkas och omformuleras för att passa in i mallen av vad som är ett "samtycke", vad som är en "misshandel", när våld är "befogat" och så vidare. Varje domstolsrättegång innebär att de inblandades berättelser juridifieras. Att så är fallet har särskild betydelse i den här studien, eftersom samtalen med intervjupersonerna har rört hur en juridisk bedömning kan se ut och vilket utfall den får. Samtalen kan därmed sägas behandla en juridifiering av samtycke till våld vid sex.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med den här studien är att analysera hur en kan konstruera en förståelse för rättslig praxis beträffande bedömning av samtycke till våld vid sexuella situationer. Avsikten är att belysa straffrättsliga resonemang utifrån ett genusperspektiv. Med begreppet våld förstås sådana handlingar som ger smärta, blåmärken eller annan skada på den mot vilken en våldshandling riktas. Med sexuella situationer, eller sammanhang, förstås sexuell aktivitet mellan personer. För att tydliggöra genusperspektivet förs en diskussion om hur domstolen resonerar beträffande samtycke till misshandel i allmänhet respektive samtycke till misshandel i en sexuell situation. Fokus ligger därmed på att se till den situation vari samtycke till våld förevarit och den juridiska bedömningen därtill. Studiens frågeställning är:

Hur kan den juridiska bedömningen, i rättegångar, av samtycke till våld vid sex förstås utifrån ett genusperspektiv?

Frågan besvaras genom kvalitativ intervjumetod, där jurister resonerar kring den rättsliga bedömningen av samtycke till våld.

1.2.1 Misshandelsbrottet

Brottet misshandel regleras i brottsbalken (BrB) 3:5. Paragrafen lyder:

5 § Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Lag (1998:393).

Det är inte brottsoffrets reaktion på handlingen som ska avgöra huruvida den är att anse som ett misshandelsbrott eller inte. Till misshandelsbrottet hänförs också handlingar av annan karaktär än fysiskt våld, till exempel att raka av håret på någon. Med smärta avses fysiskt lidande som inte är alltför obetydligt. Även att försätta någon annan i vanmakt, eller annat sådant tillstånd såsom till exempel bedövning av kroppen, anses som misshandel (Brottsbalken –En kommentar, Del 1, 2009, 3:28). Det finns således ett brett spann av handlingar som skulle kunna "juridifieras" till misshandelsbrott i en domstol. Det gäller också handlingar som i många sammanhang anses socialt accepterade, till exempel en boxningsmatch, skolelevers nollningar eller smisk som en del i lek på en BDSM-klubb¹.

En viktig aspekt av bedömningen i brottmål är frågan om uppsåt. En gärningsperson måste, för att kunna krävas på ansvar, ha menat att agera på det sätt som konstituerats som ett brott. Vad gäller misshandelsbrottet måste gärningspersonen ha haft viljan att tillfoga annan smärta och så vidare. Det räcker således inte med att effekten, att någon tillfogas smärta genom dennes agerande, för att den tilltalade ska vara straffrättsligt ansvarig.

1.2.2 Samtycke som ansvarsfrihetsgrund till misshandel

Det straffbara området som beskrivs i lagtexten till brottet misshandel inskränks genom ansvarsfrihetsgrunder. Det innebär att vid vissa situationer går en tilltalad fri från straffansvar trots att alla rekvisit i paragrafen är uppfyllda. Därmed är våldshandlingarna i boxningsringen, på nollningen eller inom ramen för BDSM inte att anse som ett brott. Att den som tagit emot våldet samtyckt är således en ansvarsfrihetsgrund, och regleras i BrB 24:7. Paragrafen lyder:

7 § En gärning som någon begår med samtycke från den mot vilken den riktas utgör brott endast om gärningen, med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter, är oförsvarlig. Lag (1994:458)

¹ BDSM är en förkortning av en samling erotiska praktiker; bondage, disciplin, sadism och masochism. BDSM kan innehålla våldsinslag men behöver inte göra det.

I och med ordalydelsen i 7 § får bestämmelsen endast ansvarsbefriande funktion beträffande brott mot en enskild person. För att anses som giltigt ska samtycket först och främst ha lämnats av någon som är behörig att förfoga över det så kallade intresset. Beträffande misshandel ska det alltså vara den person som utsätts för våldet som samtycker; den personen kan förfoga över sin egen kropp. Var och en är behörig att förfoga över sig själv om de har uppnått tillräcklig mognad. Samtycket ska vara helt frivilligt och personen som samtycker måste förstå innebörden av det och ha full insikt om relevanta förhållanden. Slutligen ska ett giltigt samtycke vara allvarligt menat. (Brottsbalken –En kommentar, Del 2, 2009, 24:60).

Tekniskt sett är misshandel kriminaliserat så som ett brott, men vid samtycke krävs inte den tilltalade på ansvar. Om skadorna är allvarligare inträder däremot ansvarsfrihetsgrunden bara om syftet är godtagbart eller i vart fall inte oförsvarligt. I regel medför samtycke således inte ansvarsfrihet för varken normalgraden av misshandel eller grov misshandel, utan bara för ringa misshandel. Ringa misshandel kan, så som en fingervisning, motsvaras av en örfil med öppen hand (Brottsbalken –En kommentar, Del 2, 2009, 24:26).

Det är möjligt att fråga sig huruvida ett frivilligt samtycke alltid är ett uttryck för en spontan frihet att själv välja. Den juridiska regleringen förutsätter att människans vilja är relativt fristående från samhällliga normer och strukturer. Individer förväntas fatta fria och rationella beslut om sin kropp (Wegerstad, 2012, s. 245). Detta är en självklar skillnad mot det kriminologiska perspektivet, där de sociala aspekterna tillåts få stor betydelse. Så är även fallet i den samhällliga debatt kring våld vid sexuella situationer som de senaste åren varit flitig. Det synes som att vissa av debattörerna motsätter sig juridificering i domstolarna. Ett antal rättsfall har bedömts de senaste åren. De har fått olika utgång men gemensamt för många av dem är att det är fråga om en man som slagit, eller på annat sätt misshandlat, en kvinna som en led i en sexakt. I dessa fall har parterna haft delade meningar om huruvida kvinnan samtyckt eller inte. Politiker, så som S-kvinnors ordförande Lena Sommestad, har kritiserat domsluten och menat att det representerar en feministisk tillbakagång där samhället inte skyddar unga kvinnor mot våldsutövare (lenasommestad.se, 2013). I debatten har det framförts kritik mot att praxis synes gå mot ett läge där en kan samtycka till mer våld i en sexuell situation än i andra situationer. I ett fall konstaterades bland annat att en kvinna samtyckt till att låsas in i en bur under några dygn; att försättas i vanmakt. Angående det fallet har Katarina Wennstam, författare och debattör, framfört att handlingarna skulle anses som

grova och aldrig kunna bli ansvarsbefriande på grund av samtycke om de förevarit i en situation utan sexuella undertoner (Aftonbladet, 2010). Ämnet väcker känslor och även mer beskrivande artiklar får sensationsartade rubriker (Dagens Juridik, 2013).

1.3 Disposition

Denna kriminologiska studie inleds med en rättslig bakgrund till misshandelsbrottet och ansvarsfrihetsgrunden samtycke. Därefter klargörs studiens syfte och frågeställning, etiska överväganden och förevarande disposition. I nästföljande avsnitt redogörs för tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter som anknyter till studiens frågeställning. I ett metodkapitel introduceras studiens metod och dess vetenskapsteoretiska utgångspunkter. I kapitel fyra presenteras resultat och den analys som låtit sig göras utifrån materialinsamlingen under intervjuerna. Därefter sammanfattas resultaten och svar på frågeställningen och jag gör en kort avslutande diskussion om ämnet.

2. Teori och tidigare forskning

Så som teoretiska utgångspunkter för den här studien presenteras nedan genusteoretiska grundantaganden om sexualitet och samhällets, och därmed också rättsväsendets, utformning. Däri ges också en bild av hur sexologer förklarat och tolkat heterosexuellt sex under 1900-talet. I kapitlet behandlas också genusteoretiska angreppssätt i förståelsen av sexualbrott, både som sådant genom teorin om det sexuella kontraktet och hur sexualbrott kan bedömas i domstolen genom konstruktionen av horan och madonnan. Därefter ges en inblick i de frågor angående samtycke till våld vid sex som diskuterats inom juridisk akademi.

Samtycke till våld i sexuella sammanhang är en känslig fråga och varje inblandad har troligen en egen subjektiv bild av vad som hänt. Domstolens bedömning är emellertid inte avsedd att spegla de inblandades uppfattning om händelsen, något som kan leda till problem både i den juridiska bedömningen och de inblandades uppfattning om rättvisan. Kontentan av debatten, både den juridiska i domstol och den som pågår i media, är principen om varje människas rätt att bestämma över sin egen kropp gentemot ett krav på att den som skadar andra inte ska kunna undgå straff.

2.1 Genus

Enligt R. W. Connell är basen för den moderna genusteorin upptäckten att indelningen av män och kvinnor och deras olika uppgifter står att finna på alla samhällsområden. Genus tas för

givet och vi delar omedelbart upp alla människor vi möter i kön. Vi deltar i sporter efter denna uppdelning, bär olika kläder, gifter oss enligt en given konstruktion av "en av varje", knäpper jackorna åt olika håll och använder olika toaletter. Fenomenet är så utpräglat att vi upplever det som en naturordning. Men samhället har också tvingats lagstifta i genusfrågor; för trots att vi upplever genus som naturligt som finns det ständigt de som avviker från normen och därmed hotar systemet, till exempel människor som vill gifta sig med någon av samma kön eller kvinnor som vill ha uppgifter som kodats så som manliga. Genus blir ett ständigt projekt, där individen måste arbeta fram sin könstillhörighet; förstärka de rätta egenskaperna och försvaga de felaktiga. (Connell, 2002, s. 13 ff.)

Kvinnorörelsen försöker stärka kvinnors rättigheter och har under 1900-talet poängterat att genussystemet innehåller en stark maktdimension. Mannen är, i patriarkatet, den härskande "könsklassen". Det är inte bara fråga om att den enskilda mannen har makt över den enskilda kvinnan, utan makten utövas också genom staten i rättssystemet. Ett exempel på det är våldtäktsmål, där själva proceduren länge inneburit att det är målsäganden som prövas. Hennes sexuella erfarenheter, motiv för anmälan, klädsel och civilstånd genomgår granskning, något som kan bli så obehagligt för den enskilda individen att hon väljer att ta tillbaka anmälan. (Connell, 2002, s. 80 f.)

2.2 Genus och sexualitet

Connell skriver, i boken *Om genus*, om sexualitet i allmänhet och visar på intressanta samhällsfenomen beträffande olika sexualiteter och subkulturer. Av intresse för den här studien är det beskrivna gällande heterosexualitet i dagens västvärld. Hon visar att det finns en "artbildning" inom heterosexualiteten, där samspelet mellan genus och makt är centralt. Männens makt i det patriarkala samhället har möjliggjort en behandling av kvinnor som objekt, vilket inte bara avhumaniserar sexualiteten utan praktiskt taget delar upp kvinnors kroppar i delar. Hon exemplifierar det bland annat med den utbredda identifikationsmöjligheten, där heterosexuella män antingen är sådana "som tänder på bröst" eller "tänder på ben". Kulturen kring pornografi och även populärkultur har utvecklats i enlighet med detta och medfört inte bara att den manliga sexualiteten blivit en handelsvara utan också en stark fetischering av det sexuella begäret. (Connell, 2002, s. 121)

2.3 Det offentliga rummet är utformat av män

Yvonne Hirdman skriver i boken *Gösta och genusordningen* att kvinnor lever i männens värld. Relationerna mellan genuskategorierna man och kvinna kan analyseras på samhällsnivå, ett så kallat genussystem. Hirdman menar att det är män som format språket, kulturen, ekonomin, politiken och vetenskapen (Hirdman 2007 s. 158). Här kan tilläggas, att det med detta synsätt står klart att det även är män som format juridiken och dess begrepp. Där kvinnor fått tillträde har de tvingats lära sig att den som ger sig in i leken, den får leken tåla (Hirdman 2007 s. 158).

Jämställdhetspolitiken, varifrån lagstiftning växer fram, utgår ifrån att samhället är präglad av mannen som norm och kvinnan som undantag. När lagar införs med syfte att öka jämställdheten, till exempel genom det nya brottet grov kvinnofridskränkning, kan domstolen välja att tolka lagen i restriktiv riktning. Det medför att domstolen kan upprätthålla en rättslig ordning som inte stöds av det samtidiga politiska klimatet, trots att deras uppgift inte är att vara normbildande. Lagstiftning som å andra sidan avser vara könsneutral kan i många fall visa sig vara könsrelaterad och gynna den typiske mannen på bekostnad av den typiska kvinnan. I juridisk genusteoretisk forskning har Yvonne Hirdmans förklaringsmodell om genussystemet fått bäring. På den nivån är det nämligen möjligt att identifiera generella självklarheter i det juridiska systemet, så som till exempel tanken om att varje människa är ett abstrakt, fritt subjekt. Inom genusforskningen ser en i stället rättssubjektet som en könad person med en etnisk och social tillhörighet och så vidare, som handlar i en samhällelig kontext. En har härigenom kunnat visa bland annat att rättsliga avvägningar ofta är till fördel för den med makten över problemformuleringen eller kunskapen i en viss fråga (Svensson, 2001, s. 21 ff., 26)

2.4 Det sexuella kontraktet

I *The sexual contract* presenterar Carole Pateman sin teori som i grunden bygger på den klassiska kontraktsteorin. Den klassiska kontraktsteorins bakomliggande idé om att alla individer föds fria och jämlika spred sig i 1800-talets politiska liberalism. Genom det riktades kritik mot tanken på en överhet som givits sin makt av Gud. Eftersom varje individ föds fri måste ojämlikhet bero på att en person tillåter sig att bli styrd av någon annan och därmed ingås ett kontrakt om ojämlikhet. Pateman menar att den manliga dominansen i samhället byggdes in i den klassiska kontraktsteorin så som en självklar del däri. (Pateman, 1988, s. 39 f.)

I kontraktsteorin byggdes tanken om männens naturliga rätt över kvinnor in från början. I konstruerandet av denna naturliga skillnad mellan könen skapades också frihet och underkastelse. Genom att varje individ är fri kräver ojämlikheten frivillig underkastelse. I idén om männens naturliga rätt finns också en inbyggd tanke om en manlig sexuell rätt över kvinnor; the law of male sex right. I praktiken visar sig detta dels genom det äktenskapliga kontraktet som finns i en privat svär och dels genom prostitutionskontraktet som finns i den offentliga sfären. Kvinnorna finns i den privata sfären, som varken är det civila samhället eller det offentliga, medan männen obegränsat kan röra sig mellan sfärerna. Männens rätt till sex finns i båda sfärer, men det sexuella kontraktet är aldrig mellan två jämlika individer eftersom män och kvinnor har olika status och makt (Pateman, 1988, s. 12).

Det sexuella kontraktet är en tankekonstruktion som kan vara ett verktyg för att förstå de mekanismer som gör att män kräver att ha sexuell tillgång till kvinnors kroppar. Eftersom kvinnor föds fria innebär rådande samhällsordning, enligt teorin, att de måste underkasta sig männen frivilligt, även i sexuella sammanhang.

2.5 Horan och madonnan

Ingrid Lander har i sin avhandling *Den flygande maran* diskuterat föreställningen om normativ feminitet; förväntningar på hur kvinnor bör föra sig. Förväntningarna antas härröra från en föreställning om kvinnan som moralbärare, vilket också har med modersrollen att göra. Lander beskriver att feministiska forskare är överens om att det finns en stor skillnad mellan mäns och kvinnors möjlighet till könsöverskridande, och kontrollen av att individerna beter sig som förväntas av deras kön. Ett exempel på detta är våldtäktsoffer som som utfrågas om klädsel, berusning och beteende under rättegången; aspekter som har med smak att göra snarare än rättslig relevans.

Kvinnor som framhäver sin kropp eller på annat sätt har beteenden som bryter mot normen signalerar sexuell aktivitet och åtrå, vilket anses skamligt och utanför den naturliga kvinnliga sexualiteten som har sin grund i hetero monogam kärlek snarare än åtrå. Kvinnan blir antingen "horan" eller den obefläckade "madonnan". Genom att kvinnor försöker undvika den skam det innebär att vara "horan" skapas en effektiv kontroll av kvinnors sexualitet. (Lander, 2003, s. 32 f.)

2.6 Bergs studie av 1900-talets sexologers uppfattning om heterosexuell samvaro

Berg inleder sin bok med ett diskussionsavsnitt där framstående sexologers tankar om heterosexuell samvaro under 1900-talet. De har sinsemellan kritiserat och vidareutvecklat varandras resonemang. Hon beskriver hur Anthony Giddens på 1990-talet skrivit att kärlek och sex konstrueras så som en ojämlig praktik, vilken grundas på föreställningen om det motsatta könets komplementäritet. Däri finns en tanke om över- och underordning. Olikheterna mellan kvinnor och män och deras ställning anses vara en självklar tändningsmekanism. Författaren och biologen Alex Comfort skrev på 1970-talet att den heterosexuella samvaron kräver motsatsförhållanden. Han gav också instruktioner för hur slag och dominanslekar skulle inorporeras i sexuell praktik. I instruktionen synes det vara en självklarhet att mannen är den aktiva, dominanta och kvinnan den passiva och responderande, som njuter av våld och smärta. Sexologen Havelock Ellis skrev redan år 1913 att manlig dominans och kvinnlig underkastelse är en biologisk förutsättning och att kvinnor tänder på smärta. Berg påpekar dock att Ellis resonemang är dubbelt; maktförhållandet mellan män och kvinnor anses av naturen givet men å andra sidan kräver kvinnors vilja till sex att män lär upp dem, något som till viss del kan göras med sexuellt våld. Den framstående läkaren Sigmund Freud diskuterade också tändningsmönstret mellan män och kvinnor och konstaterade att män behöver förnedra kvinnor för att bli sexuellt tillfredsställd. Statsvetaren Catharine A MacKinnon menar på 1980-talet att erotisering av manlig dominans och kvinnlig underkastelse iscensätter strukturella förhållanden mellan könen i övrigt. Genom erotiseringen har ett heterosexuellt tändningsmönster skapats och manifesterats så ovedersägligt har det gjorts till individernas egen sexualitet och blir praktiskt omöjlig att gå emot. (Berg, 2002, s. 39 ff)

Bergs studie av tidigare framstående sexologers uppfattningar om kvinnor och mäns under- respektive överordning i sexuella sammanhang visar att det tidigare, och kanske fortfarande, har funnits en förhärskande bild av att kvinnor njuter av smärta i sexuella sammanhang. Det har ansetts biologiskt och naturligt, liksom att män över lag tycker om att dominera kvinnor vid sex. I Bergs egen studie beskriver hon hur intervjuade kvinnor försöker framstå som lagom sexuella för att undvika att placeras i ett fack så som "hora" eller "madonna". När kvinnorna tittat på pornografi har de upplevt både känslor av äckel och av upphetsning. Dessa har de tolkat som signaler från sitt inre, sin biologiska varelse. Känslorna kan därmed separeras från social och kulturell inverkan och det blir inte heller kvinnorna som individer som måste förstå och stå för sina sexuella upplevelser. Känslan av upphetsning, för detta som

de enligt studien förkastar, hänförs därmed till en medfödd biologi som de inte kan påverka genom sin egen person eller fria vilja. (Berg, 2002, s. 48, 57) Att det i Bergs studie är fråga om just pornografi är irrelevant för denna uppsats, men hennes resultat säger något om hur en kan förhålla sig till den egna sexualiteten så som något medfödd, som står utanför social och kulturell kontext.

2.7 Wegerstads artikel om leken och befrielse från ansvar

I artikeln *Befriar leken från ansvar? –om BDSM, samtycke och social adekvans* går Linnéa Wegerstad, doktorand vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, igenom den generella straffrättsliga bedömningen av BDSM. Hon konstaterar att det ytterst är en fråga om när våld är straffrättsligt relevant; när våld är något värt att straffa för samhället. Vid en rad situationer förekommer våld utan att samhället så att säga anser det straffvärt. Sådana, till nu aktuellt ämne angränsande, kan vara till exempel i idrottsliga sammanhang, där rättsväsendet definierar våldet som "social adekvat". Våldet accepteras som en avvägning för att idrotten ska kunna utövas. Wegerstad beskriver kriterierna för ett giltigt samtycke. Det viktiga beträffande den samtyckandes person är att hen har förmåga att förstå handlingens innebörd. Hon konstaterar också, efter genomgång av ett flertal rättsfall, att bedömningen av "gärningens syfte" i rätten förstås i snäv mening så som individens vilja. (Wegerstad, 2012, s. 251 f.f.)

Domstolen koncentrerar sig inte sällan på målsägandens tidigare sexuella erfarenheter. Enligt förarbetena, som ska instruera domstolen i dess arbete med lagen, så är ett tidigare lämnat samtycke till liknande våldsutövning ett bevis för att samtycke kunnat föreligga även i aktuellt fall. Wegerstad konstaterar att domstolen är en samhällelig institution som både konstruerar och reproducerar diskurser om sex, våld och normalitet. Hon menar att domstolen hanterar dessa frågor olika beroende på vilket område brottet tillhör, om det ses som ett vålds- eller sexualbrott. Fysiskt våld inom BDSM och våld vid sex i övrigt bedöms enligt normerna för sexualbrott, trots att det är en fråga som snarare behandlar misshandel som är ett våldsbrott. (Wegerstad, 2012, s. 255)

Även i fall av nu aktuell karaktär kan Wegerstad tänka sig att domstolen skulle kunna beakta maktförhållanden. Hon jämför med bland annat kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster, där en presumerat ojämlik maktrelation är skäl nog för att samtycke inte ska ha ansvarsbefriande verkan. Detsamma gäller den absoluta 15-årsgräns som gäller vid möjlighet

att samtycka till sexuella handlingar. Hon diskuterar även gränsen mot våld i nära relationer. I början av 1980-talet kom sådana brott att falla under allmänt åtal. Dessförinnan var den endast målsäganden själv som bestämde huruvida åtal skulle väckas, men utvecklingen ledde till att i huvudsak andra aspekter än målsägandens vilja sattes i fokus. Maktaspekten gjorde att en kom att se våld i nära relationer som ett jämställdhetsproblem och en fråga för staten. (Wegerstad, 2012, s. 258)

3. Metod

3.1 Vetenskapsteoretiska utgångspunkter

Vetenskapsteori är studiet om vetenskapen i sig. Det innebär att kunskapssökandet inom forskningen problematiseras (Sohlberg & Sohlberg, 2009, s. 13). I förevarande fall finns ett behov av att ta fasta på några vetenskapsteoretiska utgångspunkter.

Studien är i huvudsak genomförd med ett induktivt arbetssätt. Det innebär att min tolkning av det insamlade materialet har varit en betydande del i kunskapsproduktionen (Sohlberg & Sohlberg, 2009, s. 246). På grund av den använda kvalitativa intervjumetoden beror också materialet på mig som forskare; hur jag ställt frågor och agerat i intervjusituationen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 98). I livsvärldsintervjuer, som det är fråga om, är ett öppet fenomenologiskt förhållningsätt en förutsättning. Det handlar om att försöka sätta sig in i intervjupersonens berättelse men inte släppa medvetenheten om att intervjuaren själv är med och skapar samtalen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 140). Genom det angreppssättet har jag försökt ha ett förståelseperspektiv i intervjusituationerna och i arbetet med intervjumaterialet. Fenomenologin är en epistemologisk tradition där forskaren försöker beskriva fenomen i människors värld på det sätt som de ser sig vara. En har en medvetenhet om att sann kunskap inte är möjlig att nå, eftersom all kunskap kommer till människan genom erfarenheten (Bryman, 2002, s. 27).

3.2 Kvalitativa intervjuer som metod

En forskningsintervju är ett professionellt samtal där kunskap skapas i interaktionen mellan intervjuaren och intervjupersonen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 18). Den här studien är genomförd med kvalitativa semistrukturerade intervjuer, vilka i uppsatsen ibland refereras till som "samtal". Kvalitativa intervjuer passar särskilt bra som metod i feministiska studier som den här. Det beror bland annat på att intervjuerna, till skillnad från strukturerade intervjuer eller så kallade surveyundersökningar, rymmer en hög grad av tillit mellan de som

samtalar. Intervjun blir också mer ömsesidig och intervjuaren tillåts svara på frågor från intervjupersonen, vilket också medför en mindre hierarkisk situation. Feministiska forskare ställs dock lätt inför att de inte håller med sina respondenter, att forskarnas tolkning av intervjupersoners svar helt enkelt är en annan än deras egna. Kvalitativ forskning påverkar över lag i större omfattning av forskarens egna perspektiv. (Bryman, 2002, s. 316 f.)

Studien har inte till syfte att vara generaliserbar. Dels beror det på den typ av kunskap som kan erhållas genom kvalitativ metod, kunskap om en persons uppfattningar, och dels på urvalsmetoden och det låga antalet respondenter (se urval, avsnitt 4.2.4). I den mån det är möjligt att generalisera skulle det vara fråga om analytisk generaliserbarhet. Det innebär att mottagaren av resultatet får fatta ett beslut i varje ny situation huruvida resultatet är applicerbart eller inte. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 93 f.)

3.2.1 Förförståelse

Inför intervjustudien hade jag en viss förförståelse. Denna sammanhänge med själva valet av ämne. För det första så har jag från början varit av uppfattningen att det juridiskt tekniskt är möjligt att samtycka till mer våld i en sexuell situation än det är i en icke sexuell situation. Detta har påverkat min ingång i studien, högst sannolikt intervjuerna och är dessutom själva grunden till ämnesvalet i denna kandidatuppsats.

Några ord kan i detta avsnitt sägas om valet av ämne och min förförståelse i förhållande till det. Studien kan näst intill uppfattas som tvärvetenskaplig, i det att det är den juridiska interna systematiken som intervjupersonerna i mångt och mycket ombeds diskutera. Det innebär bland annat att vi i samtalen delar upp sex och våld i två olika handlingar, trots att jag är medveten om att det inte alltid behöver uppfattas som totalt olika handlingar för de som praktiserar sex med våldsinslag. Relationen mellan det samhällsliga perspektivet och det juridiska har varit mitt fokus under min tid på Stockholms universitet och är så även i denna studie. Under min tid som juriststudent har jag upplevt en dogmatisk inställning till juridiken bland juridikstudenter och lärare i juridik. Den förhärskande uppfattningen synes vara att juridiken och även domstolens bedömningar faktiskt är objektiv och inte tar hänsyn till kön eller genus, vilket går tvärt emot min egen uppfattning. I min förförståelse ingår att rätten och rättspraxis är starkt bunden av sociala normer kring kön och heterosexuellt sex och att det visar sig i bedömningen av den här typen av rättsfall. Med vetskap om att straffs betydelse för brottsstatistiken och den enskilda brottslingen är begränsad eller åtminstone omtvistad, är

straffrätten ändå ett system som används i samhället och något som med rätta, enligt mitt tycke, studeras inom kriminologin.

Uppsatsens tvärvetenskapliga perspektiv har varit en utgångspunkt och en del av min förförståelse. Ett tvärvetenskapligt perspektiv kan få den följd att det är särskilt svårt att avgränsa studien. När två olika perspektiv ska samsas kan det också bli problematiskt att presentera resultaten, eftersom de kriminologiska och de juridiska kan skilja sig åt. I denna studie har min avsikt varit att analysera juridiken kring ett fenomen, men presentera kriminologiska resultat.

3.2.2 Intervjuguide och ljudinspelning

Inför intervjuerna förbereddes en intervjuguide utifrån studiens syfte. Intervjuguiden tjänade som en mall för frågorna men följdes av ett stort mått flexibilitet. Intervjuguiden är att betrakta snarast som en kortare minneslista över de områden som intervjun skulle behandla. Intervjuguiden var nedtecknad som en mind-map, vilket tillät att följdfrågor enkelt kunde byggas på tidigare behandlade ämnen under själva intervjun och sedan ställas vid ett lämpligt tillfälle. (Bryman, 2002, s. 304)

Jag valde medvetet att inte ställa frågor om bakgrundsinformation om intervjupersonerna, så som till exempel ålder. Det är något som rekommenderas i metodlitteratur (se Bryman, 2002, s. 305) men som jag fann överflödigt. Det var emellertid tydligt för mig under intervjuerna att alla intervjupersonerna identifierade sig som kvinnor. Det var inget medvetet val att intervjua kvinnor, utan något som kom sig av min urvalsmetod. Min upplevelse av intervjuerna och arbetet med dessa är att deras identitet som kvinnor mycket väl kan ha påverkat hur de svarat på de frågor som ställts och hur de i övrigt ser på lagstiftningen beträffande sex- och våldsbrott ur ett genusperspektiv. Jag har därför valt att låta deras könstillhörighet framgå i texten.

Intervjuerna har spelats in genom ljudupptagning och skrivits ut. Transkriberingen har varit ordagrann men bekräftande ord, så som "ja" eller "okej", har tagits bort med hänsyn till tidsåtgång. Transkribering är över lag förenat med vissa etiska dilemman. Det som i dagligt tal framstår som klokt kan i skriftspråk framstå som förvirrat, ogenomtänkt eller till och med obegåvat (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 203 f.). Det är praktiskt taget omöjligt att ta del av varje betydelse i samtalet mellan två personer endast genom att studera transkriberingen av en intervju. Skrift- och talspråk skiljer sig mycket från varandra och dessutom är det svårt, om

inte ogenomförbart, att fånga stämningar och andra sociala faktorer som påverkar betydelsen av ett samtal. Därtill är det troligt att två samtalande personer har olika uppfattningar om den egentliga innebörden av orden i någon del av samtalet. I denna avvägning har dock beslutet att transkribera intervjuerna fattats för att det markant underlättar analysen av materialet. Det medför dessutom en extra möjlighet för forskaren att fundera över innehållet och vad däri som är relevant för den aktuella studien. Intervjupersonerna har i studien lovats anonymitet, något som jag uppfattade att de önskade. Ämnet för uppsatsen är känsligt och jag önskade att intervjupersonerna skulle våga beskriva sina tankar och resonemang utan rädsla för konsekvenser i sin yrkesutövning.

3.2.3 Diskussionsunderlag

Vid inledningen av intervjuerna fick intervjupersonerna ta del av två olika fall av samtycke till misshandel och domstolens prövning därav. Fallen var korta summeringar som jag skapat baserade på ett några verkliga mål som behandlats i domstol. Samtycke till våld kan förekomma i många olika sammanhang, och diskussionsunderlagen motsvarar endast ett par sådana. Andra angränsande arenor, så som vid sportutövning och dylikt, har inte behandlats under intervjuerna annat än korta kommentarer på intervjupersonernas initiativ. Dessa fungerade som diskussionsunderlag och behandlades framför allt i början av intervjuerna (se diskussionsunderlaget bilagerat i avsnitt 12.1). Jag berättade innan att vi skulle starta samtalet utifrån diskussionsunderlaget och intervjupersonerna fick välja att läsa det antingen innan intervjun eller i början av den. En deltagare valde att läsa innan. Syftet med diskussionsunderlaget var också att ge intervjupersonerna en känsla för den argumentation som förs i domstolen kring samtycke till misshandel. De två fallen skiljer sig medvetet mycket åt för att tydliggöra domstolens argumentation i de olika fallen, och möjliggöra att intervjupersonerna själva fick diskutera sig fram till de avgörande skillnaderna.

Det ena fallet i diskussionsunderlaget behandlade den situationen att två män drabbat samman efter en fotbollsmatch. De tillhör två olika supportergruppers mer våldsamma innersta krets vilka har ett system för hur de träffar andra klubbar och slåss. De hävdar i domstolen att det är kutym att inte anmäla våldet en utsätts för i det här sammanhanget och målsäganden har inte biträtt åtalet; han deltar således i rättegången för att han är tvungen enligt lag. Domstolen kommer fram till att handlingen inte skett med ett rättsligt relevant samtycke och dömer den tilltalade.

Det andra fallet beskriver misshandel i, vad som hävdas vara, ett sexuellt sammanhang. Ett heterosexuellt par har vid flertalet tillfällen haft sex med våldsinslag, där han varit den dominerande och hon den dominerade. Målet i domstolen handlar om en av dessa gånger, där hon hävdar att hon inte samtyckt och han hävdar att hon har det. Domstolen gör bedömningen att en invändning om samtycke från den tilltalade måste beaktas om den inte kan anses orimlig. Eftersom paret tidigare haft sex med liknande våldsinslag bedömer de att invändningen inte är orimlig och friar mannen, i och med ansvarsfrihetsgrunden samtycke. Tilläggas beträffande detta fall kan att det faktum att samtycket var tvistigt, att parterna hade olika uppfattning om huruvida ett samtycke förelegat, på ett sätt är en praktisk förutsättning för att fallet ska behandlas i domstol. Det var också därför diskussionsunderlaget innehöll en berättelse med ett tvistigt samtycke. Det kan tänkas att i ett fall där samtycket inte är tvistigt, och där båda parter kan tala för sig, så kommer inte saken till rättsväsendets kännedom. Utredning kan också läggas ned redan hos Polisen i brist på rättsligt gångbara bevis. är också att alternativt att utredningen redan hos Polisen läggs ner i brist på bevis. För att få ett exempel som skulle kunna visa ett exempel på en domstols argumentation i dessa fall fick diskussionsunderlaget denna utformning.

3.2.4 Urval

Intervjudeltagarna valdes ut genom ett bekvämlighetsurval. Det innebär att de deltagande är personer som för tillfället råkar finnas tillgängliga för forskaren. Urvalsmetoden har den fördelen att begränsat med tid och resurser behöver läggas på att finna deltagare (Bryman, 2002, s. 114). Bekvämlighetsurvalet har i denna studie sin grund i att det finns ett stort antal jurister med aktuell specialisering. Jag bedömde att resultatet inte skulle påverkas så mycket av en annan urvalsmetod att det skulle motsvarade den extra nedlagda tiden.

I uppsatskursens inledande fas hade jag för avsikt att intervjua juristdomare, rådmän, i samma fråga som nu är aktuellt. Detta visade sig tyvärr för svårt; trots att jag kontaktade ett stort antal domare var det ingen som valde att delta. Administrativ personal vid ett par domstolar förklarade för mig att de får många förfrågningar av liknande slag som min. Det hör också till domares yrke och uppgift att i någon mån acceptera rättsläget och rättspraxis så som de ser sig. Det skulle kunna bli problematiskt för dem att analysera rättsliga argument från domstolar då risken är påtaglig att det skulle innebära att de även ger andra domare kritik; något som skulle kunna bli obekvämt för den som har till uppgift att endast göra bedömningar på ett hundra procentigt underlag.

Deltagarna blev istället jurister med särskild kunskap i straff- och processrätt. Majoriteten av de som utbildar sig till jurister idag är kvinnor och den andelen är än större bland de som ägnar sig åt straff- och processrätt som är den här studiens fokus. Det föll sig därmed så att de intervjuade är kvinnor. De är personer som jag, genom min utbildning på Stockholms universitet, känner till sedan innan och genom bekanta har jag hört talas om vad de ägnar sig åt. Jag har således träffat dem tidigare, då vi deltagit i seminarium eller mingeltillfällen inom ramen för utbildningen. Att jag varit bekant med intervjupersonerna tidigare kan problematiseras utifrån ett forskningsetiskt perspektiv. Det är sannolikt att detta påverkat samtalen på ett eller annat sätt. Intervjudeltagarna kan ha känt sig manade att svara på ett visst sätt utefter vad de har för tankar om mig som person, något som kan bli extra aktuellt när en är bekanta sedan innan. Men deltagarna kan också ha känt en samhörighet med mig, och därmed vågat uttala sina tankar i högra utsträckning än om de inte hade känt till forskaren sedan tidigare. Detta gäller kanske särskilt då ämnet, som tidigare konstaterats, är känsligt då deltagarna erbjöds ett tillfälle att kritisera sin egen yrkeskår. Jag riktade mig direkt till varje person med frågan om de ville delta och de jag frågade tackade till min glädje ja till att delta. I de omfattande samtalen framkom många idéer och funderingar kring ämnet och det material som skapades utifrån samtalen blev innehållsrikt. Eftersom det är intervjupersonernas resonemang som är studiens fokus, och de blev djupgående med minst en och en halv timmes intervjutid vardera, gjorde jag bedömningen att tre intervjupersoner var tillräckligt för den här studiens omfattning.

Deltagarna är, genom att ha blivit utvalda genom bekvämlighetsurval, inte att se som representativa för sin yrkesgrupp (Bryman, 2002, s 114). Resultaten i denna studie kan därför inte ses som representativa för hur jurister med viss straffrättslig erfarenhet i allmänhet skulle resonera.

3.2.5 Intervjupersonerna

Intervjuperson 1 är jurist och anställd som tingsnotarie vid en tingsrätt i Stockholmsområdet. Hon har god erfarenhet av praktisk processrätt och stor insyn i hur domare vanligen resonerar när de överlägger inför ett domslut. I texten kommer hon att kallas för "Angelica". Intervjuperson 2 är jurist med akademisk specialisering inom straffrätt. Hon har, liksom intervjuperson 1, erfarenhet från arbete i domstol med deltagande vid överläggningar inför domar och beslut. I texten kommer hon att kallas för "Britta". Intervjuperson 3 är jurist med

särskild erfarenhet från arbete vid Åklagarmyndigheten. I texten kommer hon att kallas för "Carina".

3.3 Tillvägagångssätt vid analysen

Analysen har utgått från teman som jag funnit i både transkriberingarna och studiens teoretiska bakgrund. Den kan således sägas ha kommit till framför allt genom induktiv metod, vilket innebär att temana härletts från intervjumaterialet, men även deduktiv, där temana har sin grund i den teoretiska ramen. Induktiv tematisk analys är lämpad i studier som denna, med beskrivande karaktär, och innebär att en läser igenom intervjuerna noggrant och organiserar informationen i teman. Temana har behandlats i alla de genomförda intervjuerna, i många fall på initiativ av intervjupersonerna själva, och har i efterhand upplevts som centrala för förståelsen av intervjuens innehåll. Jag arbetade med analysen genom att läsa transkriberingarna och lyfta ut särskilt intressanta citat vilka jag försökte förstå ur ett teoretiskt perspektiv. Jag läste också intervjuvaren tillsammans med varandra för att tydligare se var och en av deltagarnas ståndpunkter i frågorna. I arbetet med analysen utkristalliserade sig nya teman och andra slogs ihop när processen visade att de hade grund i samma ställningstagande. Den slutliga uppsättningen teman består av *den juridiska bedömningen av samtycke till våld*, ett tema som utgått från studiens teoretiska grundantaganden och *ett politiskt ställningstagande och privata sfärer*, något som togs upp av intervjupersonerna som nyckelargument. Temat *sexuella preferenser står utanför kultur och samhälle* fokuserar på intervjupersonernas föreställningar om hur domstolen ser på sexualitet. *Fokus på målsägandens sexliv* är ett tema uppkommet från den teoretiska ramen vars diskussionsvärde också bekräftades av intervjupersonerna. *Gränsen mellan samtycke till våld vid sex och våld i nära relationer kan tyckas självklar, men är ur ett genusteoretiskt perspektiv intressant*. Temat uppkom ur den teoretiska bakgrunden och intervjupersonerna hade olika tankar om det, vilket var intressant med studiens syfte i åtanke. Temana har tagit upp i min intervjuguide, deltagarna har alla kommenterat dem och de har även i slutskedet av arbetet visat sig viktiga för en diskussion utifrån frågeställningen.

3.4 Reliabilitet och validitet

Med begreppet validitet avses frågan om forskning faktiskt mäter det envill mäta (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 246). Reliabilitet beskriver möjligheten att reproducera en undersökning och få ungefär samma resultat. Eftersom det i förevarande fall är fråga om en kvalitativ studie kan dessa begrepps tillämplighet diskuteras. De härstammar från den kvantitativa

forskningen, där mätning och generaliserbarhet värderas högt. I kvalitativ forskning är syftet ett annat vilket kräver att begreppet förstår utifrån det perspektivet. Validitet bör ses utifrån perspektivet att de observationer som görs är relevanta i förhållande till det som är studiens intresseområde. Frågorna i intervjun är att se som det instrument forskaren har att få kunskap om det som ska undersökas och därför viktiga för reliabiliteten. Som forskare ska jag vara medveten om att andra frågor, eller likadana ställda på andra sätt, hade kunnat bidra till annan eller ytterligare information om det jag vill studera. Frågorna i min studie är utformade på ett sådant sätt att det är möjligt att besvara frågeställningen utifrån syftet. Intervjudeltagarna har uttalat sig om hur de ser på den juridiska bedömningen av samtycke till våld. Intervjuguiden och följdfrågor har fokuserat på genusteoretiska aspekter av ämnet. Sammantaget kan det därför sägas att resultaten motsvarar det som jag som forskare avsett att undersöka.

Reliabiliteten kan avhandlas utifrån de olika momenten i studien, det vill säga urvalsförfarande, intervjumetod och analysmetod (Kvale & Brinkmann 2009 s. 263 f.). Reliabiliteten i denna studie påverkas av att urvalet var ett så kallat bekvämlighetsurval. De intervjupersoner som deltagit har därmed en anknytning till mig, i ett eller flera led. För framtida forskare blir det svårt att spegla den processen. Det bör dock beaktas att syftet är att intervjua just de personer som deltagit. Vikten av att de motsvarar framtida forskares respondenter måste få vara osagt. Bekvämlighetsurvalet, och det faktum att de jag frågade också tackade ja, medförde dock att deltagarna inte själva har en livshistoria som gjort dem manade att själva söka sig till studien, till exempel för att få tala ut. För att undvika ledande frågor i största möjliga mån, och underlätta ett fritt berättande, valde jag att använda mig av en semistrukturerad intervjumodell. Transparensen i en studie är viktig utifrån diskussionen om reliabilitet (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 265) och kan beträffande intervjuerna tillgodoses till viss del av att intervjuguiden hade vissa i förväg nedtecknade teman som också behandlades under intervjun. Vikten av transparens avser hela studien, bland annat för att underlätta reproduktion (Bryman, 2002, s. 271). Vad gäller analysen är det ett reliabilitetsproblem att den oundvikligen kommer präglas av subjektivitet. Det är jag som forskare som tolkat intervjupersonernas uttalanden och som också valt ut vissa delar att fördjupa mig i utifrån teoretiska utgångspunkter. Avslutningsvis kan sägas att det inte är studiens syfte att vara generaliserbar, något som även utvecklats under avsnitt 3.2.4.

3.5 Etiska överväganden

Denna studie är genomförd med kvalitativ intervjumetod. Metoden är i sig kantad av etiska dilemman, framför allt eftersom intervjupersonerna och deras liv på ett sätt blir forskningsobjekt (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 78). I det här fallet var det också fråga om att i viss mån studera deras förhållningssätt till sin yrkesutövning, något som kan vara känsligt. Jag var noga med att berätta att de inte behövde mer förkunskap än den som gavs genom diskussionsunderlaget och att de inte heller skulle ombes att leverera juridiska fakta, något som ett par deltagare var oroliga för i ett inledande skede. De försäkrades noggrant om att intervjun skulle behandla endast deras tolkningar av straffrättsprocessen.

I övrigt informerades deltagarna enligt Vetenskapsrådets grundläggande krav på skydd för individen som deltar i forskning; information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande (Vetenskapsrådet, 2001, s. 6). Samtliga informerades om studiens intresseområde och syfte och samtyckte till att delta. De fick även information om att deras namn och ålder inte skulle vara utskrivet i uppsatsen. Det här var viktigt för deltagarna i och med att de på ett sätt kom att kritisera eller i vilket fall kommentera en bransch som, i mitt tycke, kan sägas vara tämligen otillåtande i fråga om yttrande av yrkesutövares personliga åsikter. Jag var tydlig med hur jag skulle gå tillväga vid intervjun och hur informationen de lämnade skulle nyttjas. Vi träffades på ett större café, där vi kunde sitta något avskilt utan direkt uppmärksamhet från övriga gäster. Deltagarna samtyckte till att jag spelade in samtalen och jag berättade att de skulle transkriberas men att ingen utöver jag själv skulle ta del av de fullständiga utskrifterna.

4. Resultat och analys

I denna del redovisas utvalda resultat och analyseras utifrån ett genusperspektiv med avstamp i studiens teoretiska utgångspunkter. Resultaten kommer att redovisas och analyseras utifrån fem teman; den juridiska bedömningen av samtycke till våld, ett politiskt ställningstagande och privata sfärer, sexuella preferenser utanför kultur och samhälle, fokus på målsägandens sexliv samt gränsen mellan samtycke till våld vid sex och våld i nära relationer. Inför intervjuandet var jag intresserad av vilka tankar som intervjupersonerna själva hade om den juridiska bedömningen. Dessa frågor ställdes i mångt och mycket utifrån diskussionsunderlaget. Under det politiska temat var jag intresserad av att ta del av om intervjupersonerna upplever att domstolen beaktar politiska aspekter i sin bedömning. Temat innefattade från början tankar om domstolens normerande funktion och kom att innehålla en vinkel om respekten för människors hem som privat sfär. Under sexuella preferenser utanför kultur och samhälle tas resonemang angående olika sexuella läggningar upp i förhållande till kriminalisering och hur dessa särskiljs för intervjupersonerna. I det fjärde temat, fokus på målsägandens sexliv, redovisas intervjudeltagarnas tankar om det och hur det kan förstås utifrån ett genusperspektiv. Slutligen redovisas hur deltagarna ställer sig till skillnaden mellan samtycke till våld vid sex och våld i nära relationer.

4.1 Den juridiska bedömningen av samtycke till våld

Intervjupersonerna hade en likartad uppfattning om hur den juridiska bedömningen av samtycke till våld går till. Till att börja med ansåg de rättsläget vara sådant att rätten godtar samtycken som ansvarsbefriande gällande mer våld vid en sexuell situation än i andra sammanhang. Angelica och Britta upplevde det som problematiskt, medan Carina inte gjorde det. Jag uppfattade Angelicas och Brittas hållning som bottnade i en genusteoretisk analys.

Britta diskuterar den juridiskt tekniska bedömningen över rimliga invändningar och uttrycker att hon uppfattar det som en orättvis bedömning:

"För det krävs ju ganska mycket för att en invändning ska framstå som orimlig. Orimlig är ett ganska starkt ord. Och jag menar då skulle det i princip räcka med att Kalle säger att; ja, men vi brukar göra såhär, det här var ingen orimlig situation, det här var inga konstigheter liksom. Och det räcker med att hon kanske säger att ja, så brukar det vara men inte i det här fallet, och då är ju inte det en orimlig invändning att hon har samtyckt."

I citatet är det tydligt att Britta ser en orättvisa och framför allt en maktaspekt mellan könen i sin förståelse av den juridiska bedömningen. Hon säger att Kalle kan uttrycka invändningar och det tolkas som att det emottas av rätten med att vara "inga konstigheter liksom". Britta synes förutsätta att domstolen nästan letar efter skäl att gå på den tilltalades linje.

I jämförelsen mellan de två fallen i diskussionsunderlagen konstaterar Britta också förtydligande:

"Ja, du kan ju samtycka till mycket mer i sådana här sammanhang än vad du kan göra annars. Och det är det som är väldigt konstigt tycker jag."

Hon upplevde regleringen som märklig; att det juridiskt inte gick att motivera skillnaderna mellan bedömningarna i de olika situationerna som beskrevs i diskussionsunderlaget trots att de var mycket olika.

I jämförelsen mellan de två fallen i diskussionsunderlagen uttalar Carina att hon upplever det som att domstolen tillåter mer våld i sexuella sammanhang än annars.

"Där tycker jag att domstolen har mer, jag ska inte säga tolerans, men dom känner att på nåt sätt så tycker dom att sex och våld; ja, då kan man använda mer våld, än vad man skulle kunna göra om vi bara skulle träffas och slåss, förstår du? Man kan komma undan med ganska mycket."

Carina upplevde nuvarande reglering som den bästa möjliga. I den finns möjlighet att praktisera visst våld men med begränsningar hänförliga till våldets grovhet. Det ger individen möjlighet att själv bestämma över sin kropp, vilket Carina tyckte övervägde mot risken att regleringen på något sätt missbrukas. I citatet ovan förklarar hon att domstolen har den hållningen för att syftet med våldshandlingen är sexuellt och därmed positivt för den som tar emot våldet. Tanken om att sexuella handlingar alltid är positiva för den som frivilligt deltar är dels en föreställning om sex i sig, att sexuell tillfredsställelse alltid upplevs positiv, dels en tanke utifrån den klassiska kontraktsteorin där människan är fri och väljer det som ger bäst utfall i varje situation. Enligt Pateman så är det sexuella kontraktet däremot aldrig mellan två jämlika individer eftersom män och kvinnor har olika status och makt (Pateman, 1988, s. 39).

4.2 Ett politiskt ställningstagande och privata sfärer

Alla intervjupersonerna tog i samtalen med en politisk aspekt som något som kan påverka en juridisk bedömning. Däri låg att samhället behöver acceptera en viss typ av våld, till exempel i idrottsliga sammanhang. Däremot anser intervjupersonerna inte att det finns någon

anledning för staten, och därmed rättsväsendet, att acceptera våld på gatan. Att två "huliganer" samtyckt till våldet på gatan får därför mycket liten betydelse i den juridiska bedömningen, menar de. Även om de inblandade samtyckt skulle domstolen troligen döma dem ändå, för att när rädd för konsekvenserna av att huliganer inte döms för sina våldshandlingar mot andra huliganer. De menar att det ligger en politisk, outtalad aspekt i bedömningen där domstolens normerande funktion får betydelse trots att det egentligen inte är domstolens uppdrag att särskilja olika situationer åt på den grunden.

Angelica:

"Men jag tänker att det är den stora skillnaden, att man tycker inte att det finns någon anledning för samhället att acceptera att fotbollsskallar springer runt på stan och slåss, det blir stökigt och oroligt för alla. Men om folk tänder på det här i sängkammaren så är det kanske befogat att dom får utöva lite våld på varandra då och därför tycker man att jaja, om man samtycker till det så..."

I Angelicas citat ovan ger hon uttryck både för en vidare syn på domstolens beslut som normerande och för att den inte vill uttala sig i något som skett "i sängkammaren". Implicit framför hon att domstolen också är medvetna om sin normerande funktion och villig att använda den på eget bevåg.

Britta:

"Vi vill inte ha ett samhälle där man går runt och slår ner varandra på stan. Men det man gör hemma i sängkammaren, det ska inte samhället lägga sig i. Där går det en fin gräns mot ens personliga sfär. Att samhället känner att, eller domstolen känner att, eller rättsväsendet känner att dom måste sätta ner foten också mot sådana saker som dom känner potentiellt sett skulle kunna drabba någon annan."

Intervjudeltagarnas tankegångar om att domstolen gör ett politiskt ställningstagande går hand i hand med tankarna om att de inte vill lägga sig i människors privatliv. Brittas uttalar ovan att hon upplever att domstolen måste "sätta ner foten". Hon ser det således, liksom Angelica, som att domstolen är medvetna om sin normerande funktion. De upplever båda att domstolen dömer som om de vore satta att kontrollera medborgarna i allmänhet, inte bara döma i det enskilda fallet. När domstolen upplever att våldet skulle kunna drabba någon annan tycker Britta att de är snävare i sin bedömning. Det avgörande är vilken plats de våldsutövande befinner sig på; hemma i sängkammaren är det ingen utomstående som kan råka illa ut, vilket Britta tänker är fallet vid slagsmål på allmän plats.

Britta i samtal om de två fallen i diskussionsunderlaget:

Intervjuare: Finns det nån juridisk del som du kan se som är att –ja, det här är knäcken, det är därför det blir skillnad på de här situationerna?

Intervjuperson: Nej, för jag tror inte att det handlar om juridik.

Intervjuare: Vad handlar det om då?

Intervjuperson: Nej men jag tror det handlar om att, dels den politiska delen att du inte får gå och puckla på någon på stan, eller det är inte okej med knark, eller alla de här jämförelserna man kan göra, för det handlar egentligen om, både om ekonomiska saker och om att vi inte vill ha ett sånt samhälle. Och det kan ju, våld föder våld liksom, det kan ju bli en ond samhällsspiral om folk får gå och slå ner varandra, men här ser man lite mellan fingrarna på det för det här är ändå något som pågår hemma i stugorna och det är ingenting som man behöver lägga sig i, för man har ingen anledning att göra det. Det tror jag är en stor... ”

Intervjupersonerna tänker sig att domstolen inte vill moralisera i den privata sfären. En parallell kan här dras till Patemans teori om det sexuella kontraktet. Enligt den teorin har män rätt till sex, både i den privata och den offentliga sfären. Inom hemmet konstitueras detta främst genom det heterosexuella äktenskapet, där mannens rätt till sex med sin fru ytterst kommer från det äktenskapliga avtalet. (Pateman, 1988, s. 12) Att domstolen befaras försiktig med att döma när handlingen utspelat sig i det privata hemmet medför, med Patemans argumentation i åtanke, att kvinnors plats, som är i hemmen, inte blir föremål för den straffrättsliga rättvisan på samma sätt som männens plats i offentligheten.

Intervjupersonerna var överens om att straffrätten skulle innehålla ett antal brott eller områden där lagstiftaren tagit i med hårdhandskarna för att försöka åstadkomma en förändring i ett visst beteende hos medborgarna. Deras resonemang kring vilka brott där detta är aktuellt var dogmatiska; det var beslutat för att det har blivit bestämt. Varför vissa brott anses så påtagligt värre än andra, så att de inte kan samtyckas till, var inget som intervjupersonerna uppehöll sig vid. I den diskussionen kom jämförelser upp med bland annat grov kvinnofridskränkning, som skiljer sig i konstruktionen från andra brott i och med att det består av flera händelser av olika karaktär och endast kan gälla handlingar utförda mot en kvinna den tilltalade har eller har haft en relation med. Carina kritiserar införandet av brottet grov kvinnofridskränkning. Hon beskriver att hon personligen tycker att det är bra med distinkt uppdelning av könen, eftersom hon upplever att det förenklar hennes tillvaro i mötet med andra, men hon menar att straffrätten inte är konstruerad efter att ett visst kön

ska kunna vara målsägande eller tilltalad till ett visst brott, som är fallet med grov kvinnofridskränkning:

”Man pratar ju om traditionell effektivitet av lagstiftning och moraliska effektivitet. Och den här lagstiftningen är mer moralisk. Den är mer till för att visa att statsmakten tycker inte det är okej att kvinnor slås i hemmen. Det är en väldigt fin tanke men att använda straffrätten för att visa det, det är ju fel. För brottsbalken är ju uppbyggd på det sättet att den ska vara väldigt generell. Man ska inte sitta och lagstifta mot specifika grupper.”

I Carinas resonemang kring straffrättens hänsynstaganden till de olika könen samhällspositioner som grupper blir juridikens ursprungliga konstruktion så som neutral tydlig. Just kvinnofridskränkning är ett brott däremfrångått neutraliteten för att få bukt med ett brott som politikerna ansett vara ett allvarligt, generellt samhällsproblem. Det har inte funnits utrymme i lagen för den typen av brott tidigare, men med hjälp av en feministisk analys av rättsläget har en försökt skapa ett sådant utrymme (Svensson, 2001, s. 22). Konstruktionen av brottet går stick i stäv med hur straffrätten är utformad. Det är tydligt kopplat till Hirdmans analys, som vidareutvecklats inom genusvetenskaplig forskning med fokus på brott och straff, om att rättsväsendet är utformat av män (Hirdman, 2007, s. 158). Svensson konstaterar att den feministiska analysen av rättsväsendet förespråkar att individen ses som en del i sitt större sammanhang, där personens kön med mera får betydelse (Svensson, 2001, s. 26). Diskussionen som Carina sätter fingret på i sin jämförelse med kvinnofridskränkning handlar således om hur mycket mark den feministiska analysen ska få bryta. Det är inte en fråga med ett självklart svar.

Jag menar att straffrätten är en kodifiering av beteenden i samhället som anses förkastliga och att de beteendena inte kan göras könlösa eller ses utanför genussystemet. Som Connell skriver så är genus något så normaliserat att vi ser det som en del av vår person och identitet. Carina ser människor utifrån ett särskilt fack, kvinna eller man, vilket hon uppskattar, men hon vill inte att lagstiftningen ska adressera dessa olika grupper. Resonemanget är juridiskt korrekt, där en tanke om neutral lagstiftning och allas likhet inför lagen är härskande. Jag upplever den som problematiskt i samband med tanken om upprätthållandet av genussystemet. Konsekvenser skulle kunna bli att utseende och beteende hos individer av olika kön medvetet ska skiljas åt för att förenkla tillvaron för oss; men skillnaderna, till exempel i makt gentemot det andra könet, ska inte avspeglas i straffrätten. Om skillnaderna mellan könen ska cementeras samtidigt som vi ska bedömas neutralt i rätten, finns det en risk att det traditionellt kvinnliga perspektivet får ge vika för det traditionellt manliga, eftersom

männen har tolkningsföreträdare i det offentliga rummet (Hirdman, 2007, s. 158 & Connell, 2002, s. 13, 70).

Frivillighet, som ges uttryck genom diskussionen om samtycke, är nära förknippat med tankar om makt (Wegerstad, 2012, s. 262), men resonemangen kring samtycke sker inte utifrån det perspektivet hos intervjupersonerna. Istället upplever intervjupersonerna att domstolen bestämmer sig för att parterna är jämlika och utgår ifrån det. Vid ett tillfälle lyfter Angelica en säkerhetsaspekt i fråga om plats för våldsutövning. Hon menar att den privata sfären av naturliga skäl kan innebära större risker för den som försätter sig i någon annans våld, särskilt om den personen är fysiskt starkare än en själv. Detta är dock inget som intervjudeltagarna efterlyser i domstolens resonemang. Det är istället något som är en, kanske omedveten, självklarhet och grundsten för hela den juridiska bedömningen. Mannen och kvinnan är jämställda och innehar samma möjligheter att göra fria val i förhållande till den andres vilja. Ur ett genusperspektiv skulle jag vilja hävda att det sett på ett strukturellt plan aldrig är fallet, även om så kan vara på det individuella planet sett till varje tillfälle för sig. Enligt Pateman finns kvinnor i den privata sfären, som varken är det civila samhället eller det offentliga, medan männen obegränsat kan röra sig mellan sfärerna (Pateman, 1988, s. 12). Om en utgår ifrån att straffrätten har en möjlighet att nå människors beteenden med hjälp av straff, och att rättegångar får en betydelse för den som upplever sig ha blivit utsatt för en orätt, innebär restriktiviteten i beträffande brott i den privata sfären en potentiell säkerhetsrisk för kvinnor. Angelica uppmärksammar att sannolikheten att en händelse där samtycke verkligen funnits leder till allmänt åtal eller ens kommer till rättsväsendets kännedom är liten om inte en part upplever att något gått fel. Det kan därmed på ett sätt sägas finnas en naturlig tröskel inarbetad i det sociala systemet. Att domstolen då tar hänsyn till detta i sin bedömning menar jag skulle kunna innebära en dubbel tröskel för att utsatts för brott i hemmet ska tas på allvar.

4.3 Sexuella preferenser utanför kultur och samhälle

Intervjupersonerna utgår från att domstolens bedömning tar avstamp i en tanke om att människor som tänder på under- eller överordning med inslag av våld har en sådan sexuell läggning. Denna läggning verkar komma inifrån den enskilda individen och står utanför samhället i övrigt. Huruvida intervjupersonerna själva hade den bilden av sexualitet varierade men är inte heller alldeles glasklart. En uppfattar dock att domstolen försöker förhålla sig till tanken på att om denna typ av sex inte vore laglig är det som att frånta människor sin rätt att

ha sex över huvud taget. Tanken på att under- och överordningspreferenser i sexuella sammanhang skulle vara medfödd stämmer överens med Bergs beskrivning av 1900-talets framgångsrika sexologers hållning. Connell beskriver att den patriarkala samhällsordningen medfört möjlighet för män att sexuellt behandla kvinnor som objekt (Connell, 2002, s. 80), vilket är tydligt i de dåtida sexologernas beskrivning av sexuellt umgänge överlag. Kvinnan är i deras beskrivningar till för att underordna sig mannen, och hon kommer också att göra det eftersom det ligger i hennes biologi. Somliga sexologer menar att det oavsett är en nödvändighet att hon gör det, eftersom mannen inte kan njuta utan att förnedra (Berg, 2002, s. 40). Pateman menar tvärtemot att kvinnor, som föds fria liksom alla människor, underordnar sig frivilligt (Pateman, 1988, s. 12).

Britta kritiserar det hon uppfattar som domstolens perspektiv på sexualitet och säger:

"Det är där jag menar att, det kanske är arv och miljö, men nånstans finns det vissa naturliga saker och vissa saker som kommer från vad man varit med om. Och jag vet inte men om man gillar att bli förnedrad eller slagen eller så å kanske det bottnar i saker, vad man förut varit med om eller man kanske har vissa problem med saker och det är så det visar sig."

Hon tänker, i motsats till hur hon uppfattar domstolens hållning, att sexualiteten, i de delar där de omfattar vålds- eller förnedringsinslag, inte är medfödd utan också skulle kunna härstamma från den miljö en levt eller lever i. Tyvärr är det inte möjligt att avläsa huruvida hon tänker sig att andra preferenser, som kanske anses mer accepterade, också är ett utslag från arv och miljö. Oaktat detta är det tydligt att hon har tankar om hur kvinnors och mäns sexualitet utvecklas och ifrågasätter på ett sätt det hon uppfattar som domstolens hållning. Därmed inte sagt att hon uppfattar att rättens bedömning *borde* innehålla en moraliserande aspekt.

Angelica och Britta ser ett samhälleligt samband mellan en allmän strävan efter jämställdhet och den alltmer rättsligt förekommande, och vissa sammanhang socialt accepterade, utövningen av sex med våldsinslag. Carina är däremot av uppfattningen att en sexuell preferens att dominera eller att bli dominerad är något skilt från samhällets kultur i övrigt. De förstnämnda menar att det framför allt är vad domstolen utgår ifrån i sin bedömning, inte något de själva tycker, medan Carina ansåg fenomenens särskiljning vara en självklarhet, även för egen del;

"Nej, jag tycker verkligen inte att det här har nån... Jag är ju för jämställdhet, men jag tycker inte att det har nånting med det här att göra, att man vill ha sån här form av sex det betyder ju inte att man vill ha

det jämställt ute i arbetslivet. Det tycker jag är, det är ju ganska långsökt att dra den slutsatsen. För jag menar, man kan ju fortfarande vara, jag vet inte hur man ska förklara det, för det har ju mer med ens personliga preferens och inte hur man tycker att det ser ut i samhället. Det är så jag tänker.”

Carina har här en uppfattning som går i linje med Bergs forskningsresultat. Sexualiteten uppfattas som något biologiskt och medfött, som inte påverkas av t.ex. inlärd könsroller eller genusmedvetenhet i det samhälle och den kultur där individen lever (Berg, 2002, s. 48, 57). Enligt Bergs litteraturstudie är mäns sexuella preferens att dominera och kvinnors att bli dominerade något medfött alternativt ett krav för en fungerande sexuell relation mellan man och kvinna. Carina ser sexuella preferenser som fränkopplade samhället i övrigt och dess strävan efter jämställdhet. Ingen av intervjupersonerna har en bestämd uppfattning om varför inget rättsfall hittills gällt en omvänd rollfördelning där kvinnor spelar den dominerade rollen i en sexlek. Frånvaron av rättsfall av det slaget förklarar till exempel Carina bland annat med att män inte lika ofta ser sig som offer och att det kan vara en anledning till att de inte heller anmäler när de utsatts för brott. Resonemanget har relevans i studien utifrån det perspektivet att föreställningar om genus och könens, eventuellt olika, sexualitet skulle kunna ha relevans i domstolens bedömning av en händelse av sexuell karaktär.

Angelica beskriver det som att kvinnors framsteg på arbetsmarknaden de senaste åren har varit så stora att hon ser en ökad sexualisering av kvinnor som en motsatt rörelse, att de är ihopkopplade. Det skapar problem för domstolen, när de ska döma, att förhålla sig till både dessa ”rörelser”:

”...och man pratar om över huvud taget om kvinnans roll i samhället och man pratar kvotering och så vidare, och så finns det samtidigt en närmast parallell motståndsrörelse med allt som är hela sexualiseringen och hela den bild som kommer därifrån, och där tror jag att man slits väldigt mycket i att jag tror att många på ett privat plan spelar upp den här undergivna bilden som en del i en sexuell relation.”

Angelica synes ha en bild av att kvinnor fortfarande är vana vid sin undergivna roll, men att den inte får plats i det offentliga sammanhanget. Istället spelar en upp rollen som en del i en sexlek med sin partner. I resonemanget ligger en tanke om att även männen är vana vid kvinnors underordning, och på ett sätt genom rollspel får chansen att utöva sitt kulturellt invanda övertag. Det här är något som Angelica upplever som ett vanligt problem och jag uppfattar henne som att hon tänker sig att även ledamöterna i domstolen är medvetna om att dessa rollspel förekommer som något av en tillbakablick i historien.

Våld som en del i en sexuell lek mellan vuxna anses accepterad genom regleringen om samtycke. Carina resonerar såhär;

"...men vissa gränser måste man ta genom lagstiftningen och säga att nu har inte du behörighet att bestämma över dig själv för nu finns det så mycket andra intressen som påverkas. Så i såna här fall så är det ju inte några andra intressen som påverkas, det är klart att synen mot kvinnor kanske försämrats men..."

Hon tänker sig att tillåtandet av våld i samband med sex, så som rättsläget ser ut idag, skulle kanske kunna ha en viss normerande verkan men att det uppvägs av att regleringen ger individen utrymme att bestämma över sig själv.

4.4 Fokus på målsägandens sexliv

Intervjupersonerna diskuterar domstolens tendens att fokusera på målsägandens sexliv för att bedöma huruvida samtycke till våld föreläggat. De ser det som att de försöker ta reda på om samtycket är sannolikt genom att ta reda på på vilket sätt kvinnan ordnat sitt sexliv. Utifrån citaten nedan är det tydligt för mig att detta sätt att hantera målsägandens sexliv i den juridiska bedömningen är något som intervjupersonerna motsätter sig. De verkar tycka att det borde vara irrelevant. Wegerstad har dock konstaterat att just i den här typen av fall så ska målsägandens tidigare lämnade samtycke ha relevans, något som baseras på ett förarbetsuttalande (Wegerstad, 2012, s. 255). Intervjupersonerna delar därmed inte rättspraxis uppfattning i denna fråga. En stark hållning kan ses hos Britta, där hon använder ett känslofyllt och laddat språk. Det kan, med Yvonne Hirdmans diskussion i åtanke, vara förstaeligt. Det offentliga rummet, och därmed processrättsliga principer, är utformade av män med mäns intressen i åtanke (Hirdman, 2007, s. 158). Att det går stick i stäv med dagens kvinnliga juristers uppfattning är därmed inte förvånande för mig.

Britta:

"Det låter ju lite som de här våldtäktsdomarna, att det ska fram så jävla mycket skit om vad som hänt innan, och egentligen ingen som helst roll. Och oavsett vad hon har samtyckt till om hon har blivit upphängd i en jävla takkrona så spelar det ingen roll, det ska inte spela ett jävla skit. Så därför är det ju konstigt att man ska kunna försvara sig med att jo men hon hade samtyckt, det har hon gjort tio gånger innan, och så är det inte en orimlig förklaring. Och då tittar man på våldets fara, och kränkningen. Och då tycker man att en strypning inte är tillräckligt allvarlig, jag tycker det är jättemärkligt."

Carina angående diskussionsunderlaget, fallet om samtycke till våld vid sex:

"...Det känns som att dom håller på att göra nån sanningsenlig prövning vid sidan av. För jag kan inte se nån annan, ska man säga, förklaring till varför dom tar in det här. Varför dom låter försvararen gång på gång på gång fråga hur dom tidigare sexlekarna har sett ut?"

Intervjupersonerna relaterar självmant domstolens resonemang angående målsägandens sexliv till fenomenet vid rättegångar gällande våldtäkter, där en fokuserar på kvinnans klädsel eller tidigare sexuella erfarenhet för att försöka utreda om hon sa nej eller inte. Intervjupersonerna tänker sig att domstolen genom fokus på kvinnans sexliv i fall gällande samtycke försöker utreda om samtycke till våld faktiskt förelåg; om den kvinna som är målsägande är en sådan typ av kvinna som skulle kunna gå med på sex med våldsinslag. Om hon är det uppfattar intervjupersonerna att domstolen anser samtycket mer troligt.

Tankarna om att domstolen försöker utröna vilken typ av kvinna de har framför sig stämmer väl överens med Connells tankegångar om att den patriarkala makten utövas genom rättssystemet. Proceduren, så som den många gånger förevarit i våldtäktsmål (Connell, 2002, s. 81), kring bedömningen av samtycket tycks innebära en genomgående granskning av målsägandens sexuella erfarenheter. Intervjupersonerna har intrycket att om domstolen uppfattar kvinnan som sexuellt utsvävad gällande våldsinslag vid tidigare tillfällen, så är det sannolikt att de bedömer att hon samtyckt, oaktat hennes egen inställning i rättegången. Jag drar paralleller till resonemanget om uppdelningen av kvinnor i "horror" och "madonnor". De som ses som "horror" blir, med intervjupersonernas tankegångar i åtanke, mindre rättssäkra; de straffas i rättssystemet för sin sexualitet (Lander, 2003, s. 32 f.).

Intervjupersonerna upplever också att domstolen tar hänsyn till att målsäganden velat ha sex med den tilltalade. Carina talar om ett fall hon själv varit delaktig i rättsprocessen och säger;

Intervjuperson: Jag tror att dom ändå påverkas väldigt mycket av att dom ändå samtyckt till att ha sex.

Intervjuare: Till sex?

Intervjuperson: Ja. Tror jag. Dom har ändå samtyckt till att ha sexet, varför skulle dom inte ha samtyckt till det här?

Intervjuare: Sexet och våldet är ju lite olika saker.

Intervjuperson: Mm. Men dom har nog omedvetet, som i det här fallet när dom pratade väldigt mycket om vad dom har gjort tidigare, och det har ju ingen... det spelar ju ingen roll! Och det är därför jag tror att dom ändå beaktar det, för annars skulle det ju inte ha blivit så.

Samtycket till sex är ett rekvisit i fråga om våldtäkt, men samtycke till våld är ett våldsbrott som bedöms enligt helt andra kriterier. Det innebär att trots att en person upplever våldsinslag som en naturlig och sammankopplad del i den sexuella akten, så kommer domstolen att dela upp händelserna i –sex– och –våld–. Den juridiska bedömningen kommer innebära att de inblandades berättelser juridifieras. I citatet ovan synes Carina uppleva att domstolen tar orättvis hänsyn till målsägandens beslut att ha sex med den tilltalade. Att det ska få bevisverkan upplever hon som orimligt, eftersom sex och våld juridisk ska bedömas som olika saker, men något som domstolen ändå gör på grund av att de inte riktigt vet hur de ska bedöma fall av det här slaget. BDSM och liknande fenomen är fortfarande relativt nytt för rättsväsendet. Gällande bedömningen ligger det mig nära till hands att se paralleller till diskussionen om ”horor” och ”madonnor” (Lander, 2003, s. 32 f.). Kvinnor är moralbärare, och när de valt att ha sex med en man visar de sin dåliga sida. Uppfattningen att domstolen därefter ser henne som en kvinna som säkerligen också låter sig bli slagen och förnedrad följer tanken om kvinnan som dikotom; en av två typer av varelser som representerar olika saker för männen i sin närhet. Det ligger naturligtvis också en praktiskt svårighet i att se exakt hur långt ett samtycke sträcker sig, om det till exempel omfattar tre örfilar eller fyra.

4.5 Gränsen mellan samtycke till våld vid sex och våld i nära relationer

För att sätta fingret på skillnaden mellan samtycke till våld och våld i nära relationer talar vi i intervjuerna om hur juristerna tänker sig att domstolen skulle beakta att mannen i ett förhållande slår kvinnan, men att det förekommer att hon innan samtyckt. En kan tycka att skillnaden är självklar i och med ett samtycke, men gällande våld i nära relationer kan den som utsätts ta på sig skuld för det inträffade och acceptera våldet. Det är inte otänkbart att gränsen mellan acceptans och samtycke skulle kunna vara oklar. Juristerna beskriver att de tror att den samtyckesgivande kvinnan troligen kommer att bedömas annorlunda av att även i andra sammanhang vara mottagare av våld. Det är hennes handlingsutrymme att samtycka till våld som bedöms som möjlig att inskränkas. Genom att vara en kvinna som blir slagen så har hon förlorat sin självbestämmanderätt. Det medför att mannen inte kan hävda ansvarsfrihet med framgång, men också att hans agerande analyseras på samma sätt oavsett vilka handlingar han tidigare utfört. Intervjupersonernas resonemang leder till att det är kvinnan som blir slagens handlingsutrymme som minskas, inte mannen som slår. Det är dock ingenting de reflekterar över eller som vi talar om under intervjuerna, utan det är mer en slutledning utifrån hur juridiken är konstruerad som accepteras oemotsagt av intervjupersonerna.

Det juridiska systemets konstruktion tillåter beaktande av maktrelationer i flera andra avseenden. Wegerstad beskriver likheterna mellan samtycke till våld och konstruktionen av andra brott, där ansvaret är absolut och det därmed inte är möjligt att bli ansvarsbefriad med samtycke som grund. På vissa områden har lagstiftaren, politikerna, helt enkelt bestämt att det inte ska vara möjligt att samtycka för att maktrelationen är för ojämlig. Var den gränsen går i fråga om samtycke till våld är dock outforskad (Wegerstad, 2012, s. 258). Detta synes också intervjupersonerna erfara eftersom deras svar baserar sig på egna slutledningar kring hur det juridiska resonemanget skulle kunna vara uppbyggt, ingen av dem har ett svar som de är helt säkra på. De menar dock att en relation mellan en man och en kvinna kan bli så ojämförbar att maktrelationen är för ojämn för att den underordnade ska kunna samtycka. Om denna gräns kan dras generellt i samhället, eller alltid måste prövas på individnivå, upplever intervjupersonerna som svårbestämt.

Angelica resonerar kring mäns våld mot kvinnor och gränsen mot samtycke till våld vid sex. Hon uppfattar att våld mot kvinnor i sexuella sammanhang är något vanligt och som också möter henne genom media och populärkultur. Hon förmedlar också den uppfattningen att det är vanliga människor, vilka som helst, som använder sig av våld som inslag i sex. För henne är det en del av det problematiska i den rättsliga bedömningen; att mäns våld mot kvinnor ska tas på stort allvar av samhället och av domstolen, men samtidigt uppfattas sex med våldsinslag som något vanligt och normalt:

”Över lag så är det liksom som en soppa av att; hur ska man bedöma det här? För samtidigt som vi ser mycket våld mot kvinnor som en del av kanske framför allt sexuella scenarion så ska vi samtidigt tycka att det är väldigt allvarligt. Det blir som att ja, det är inte ovanligt att man är i sängkammaren och spelar upp ett våldsscenario, men om man slår i något annat scenario så blir det ju helt plötsligt inte alls okej och –nej men vänta nu, ska man koppla ihop det här?! Är det en enda stor grej av den här sexuella grejen som vi ser överallt, att man spelar upp dom här rollerna. Jag tror att det är det som syns i att; det är nog svårt att skilja dom åt, för dom sitter väl egentligen ihop. Men jag tror att det är det som gör att det blir så svårt att få ihop dom här rättsfallen för man tycker att folk har sex på det här sättet; ja, som sagt, det är inget ovanligt och så ska man kriminalisera det?”

Carina tycks se gränsen mellan samtycke till våld vid sex och våld i nära relation som klar. Hon poängterar att det är juridiskt omöjligt att samtycka till våld i efterhand och att det därmed innebär en totalt annan situation att en person blir slagen och accepterar det, än att

samtycka till ett slag innan det sker. Hon utgår ifrån samtycket till att ha sex. Våldet synes bli en förlängning av den sexuella akten:

"När det handlar om samtycke till våld. Där har de ändå samtyckt till att dom ska ha sex tillsammans. Och när det gäller våld mot kvinnor så har man ju inte samtyckt till nånting egentligen. Att bo med en person som är våldsbenägen innebär ju inte att den personen ska få utöva våld mot dig. Så att jag tycker att det är väldigt olika situationer."

5. Sammanfattande slutsats

I denna intervjustudie har syftet varit att analysera hur tre jurister konstruerar en förståelse för rättsliga bedömningar av samtycke till våld vid sexuella situationer utifrån ett genusperspektiv. Frågeställningen har varit hur den juridiska bedömningen av samtycke till våld vid sex kan förstås utifrån ett genusperspektiv. För att besvara frågeställningen har jag analyserat samtalen och delat in informationen i olika teman. Studien har i någon mån varit tvärvetenskaplig, där juridiska argument beträffande ett brott fått betydelse så som forskningsobjekt och analyserats utifrån ett genusteoretiskt perspektiv.

Intervjupersonerna har visat dels att de upplever domstolen som partisk till fördel för de män som hävdar att samtycke förevarit då målsägande hävdar motsatsen. De synes ha en uppfattning är att domstolen består av män i medelåldern med liten förståelse för sexualbrott i stort och särskilt typiskt kvinnliga perspektiv. Intervjupersonerna har i flera avseenden själva liknande uppfattningar när de resonerar juridiskt. Utifrån ett genusperspektiv kan det därför sägas att den patriarkala maktstrukturen i straffrätten visar sig som en fördom hos dessa kvinnliga jurister gentemot domstolen, men också som inbyggd i själva de juridiska resonemangen där de intervjuade juristerna tar vissa förhållanden för givna. Huruvida intervjupersonernas föreställningar om grunderna för domstolens resonemang stämmer är inte intresseområdet för den här studien och får därför vara osagt.

Intervjupersonerna tolkar domstolen som att det är tekniskt möjligt att samtycka till mer våld vid en sexuell situation än annars. Angelica och Britta uppfattade det som konstigt och något de inte önskade, medan Carina fann det önskvärt till förmån för individens fria val att ägna sig åt sina sexuella preferenser. Paralleller kan här dras till teorin om det sexuella kontraktet; där Angelica och Britta synes lägga mindre vikt vid individens fria val än Carina.

Att domstolen i någon mån tar politisk ställning var intervjupersonerna överens om. De upplever att domstolen dels ser en politisk poäng med att inte moralisera beträffande människors sexualvanor, och dels att de ogärna dömer handlingar som skett i människors hem, som är deras privata sfär. Ur ett genusperspektiv som utgår ifrån att kvinnor lever i "den privata sfären" i högre utsträckning än män kan den tanken ses som problematisk. Den innebär att kvinnornas värld blir mindre skyddad av rättsväsendet än männens.

Att domstolen uppfattas ha den inställningen, att ett förbjudande av sex med våldsinslag skulle innebära att en förbjöd en grupp människor att njuta av sex över huvud taget, är tydligt i intervjuerna. Intervjupersonerna upplever nämligen att domstolen utgår ifrån att socialt accepterade sexuella preferenser är nästan som av naturen givna. Då vill de inte moralisera. Kanske har det ett samband med den historiska uppfattningen att kvinnor är sexuellt undergivna av naturen, vilket visats i Bergs studie av 1900-talets sexologers uppfattning. Ett par av intervjupersonerna upplevde att sexualiseringen av kvinnor och våldsförhållande gällande sex är så framträdande idag, att domstolen har svårt att skilja på sex och våld. Tanken om sexualisering av kvinnor stämmer väl överens med Connells teorier. Intervjupersonerna jämförde bedömningen av samtycke till våld vid sex med den bedömning som de upplever har gjorts beträffande våldtäktsmål, där ett starkt fokus legat på kvinnans utseende, beteende och sexuella erfarenheter. Även här gör sig Connells arbete påmint; genom att män har makten i staten är det förhållningssätt i domstolen som gynnar den typiske mannen också regerande.

Gränsen mellan våld vid sex där våldet är samtyckt till och våld i nära relationer uppfattas av intervjupersonerna som både tydligt och oklart. De synes uppfatta den juridiska gränsen som tydlig, men på ett mer konkret plan där hänsyn tas till sociala faktorer så som maktstrukturer och relationer mellan människor, uppfattas gränsen som mindre tydlig.

Enligt Carole Patemans teori om det sexuella kontraktet innebär ojämställdhet mellan könen att kvinnor underordnar sig män frivilligt. Enligt Hirdman och Svensson är rättsväsendet en offentlig verksamhet uppbyggd av män, vars systematik kommer att gynna ett traditionellt manligt perspektiv. I den juridiska interna logiken finns det inte plats för ett individperspektiv på rättssubjektet. Det ska istället uppfattas som något neutralt, utan könstillhörighet eller ålder. Detta visades i intervjuerna, där intervjupersonerna tyckte sig identifiera detta neutrala förhållningssätt i domstolars argumentation. Däri finns en inbyggd föreställning om individens möjlighet att fatta beslut som en autonom varelse. Något tillspetsat kan det så sägas att för det sexuella kontraktets fullföljning krävs en rättsordning som tillåter kvinnor att frivilligt underordna sig män sexuellt och män att överordna sig kvinnor sexuellt.

Sammanfattningsvis kan jag således konstatera, utifrån intervjuerna, att regleringen och domstolens juridifierande av samtycke till våld vid sex kan förstås på många olika sätt utifrån ett genusperspektiv. Genomgående har varit tanken på lagregleringen som något som, liksom

juridiken i sin helhet, skapats av män. Resonemangen utgår ifrån individen som autonom och det avspeglar sig tydligt i intervjupersonernas resonemang. De har också upplevt bedömning av samtycke som orättvist i det att mycket fokus har legat på kvinnans övriga egenskaper och tidigare ageranden, istället för hennes faktiska samtycke eller brist därav.

Som en avslutande diskussionspunkt kan sägas att ett fall där samtycke till våld förelegat, följts av respekt för den samtyckandes gränser och där båda parter upplevt handlingarna som positiva kommer svårligen till rättens kännedom. De fall som ska behandlas, och juridifieras, inom förfarandet för en rättegång har troligen det gemensamt att kvinnan upplevt sig varit utsatt för ett brott. Ord står mot ord, och fysiska skador, uttalade nej som uppfattats av vittnen och så vidare får liten bevisverkan när det är möjligt för den tilltalade att hävda att även motståndet från kvinnan var en del i en sexuell lek. Jag ser det som ett problem för rättsväsendet att lösa. Liknande problematik har under de dagarna som föregått inlämnandet av den här uppsatsen kunnat ses i ett mål beträffande våldtäkt (Svenska Dagbladet, 2014). Mannen har i det målet friats för våldtäkt. Det har varit bevisat att kvinnan sa nej och försökte värja sig. Den tilltalade menar att han uppfattat hennes ageranden som en sexuell lek med dominansinslag, något domstolen tagit hänsyn till. Eftersom mannen menat sig inte ha en tanke på att kvinnans uttalanden kunde speglat hennes faktiska inställning, att hon inte ville, har han inte haft uppsåt. Kvinnan och mannen hade aldrig tidigare träffats och inte heller diskuterat huruvida de skulle ägna sig åt sex med vålds- och dominansinslag. Vad de inblandade uppfattar har skett i det fallet, och hur sakernas tillstånd tett sig i domstolen, kan jag inte veta, men fallet visar de problem som kan uppkomma om inte rättsväsendet skapar sig ett klart förhållningssätt till denna, för domstolen relativt nya, sexuella praktik. Det finns en hel del tankemönster hos gärningspersoner som idag inte godtas av rätten när de gör en uppsåtsbedömning, till exempel att det för gärningspersonen borde ha varit uppenbart, genom kvinnans uttalanden och ageranden, att hon inte ville. För att bevisa att gärningspersonen ändå inte hade uppsåt ska annan bevisning ta vid; till exempel att paret kommit överens om ett särskilt spel. Men om domstolen accepterar ett försvar som bygger på att gärningspersonen trodde att hennes tydliga agerande var ett spel, utan att problematisera det, så riskerar parollen "ett nej är alltid ett nej" att få stå tillbaka. Liksom en överfallsvåldtäktsman inte med framgång kan hävda att han inte haft en tanke på att kvinnan inte ville, och därmed inte haft uppsåt, ska det inte heller vara möjligt att hävda att tanken på att en kvinnas nej var allvarligt menat var så världsfrämmande att han kan sägas helt ha saknat uppsåt.

6. Litteraturförteckning

Litteratur

Berg, Lena, *Äkta kärlek –heterosexuell samvaro speglat mot diskurser om kärlek, heterosexualitet och kropp*, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet, Uppsala, 2002

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber, Malmö, 2002

Connell, R.W., *Om genus*, Bokförlaget Daidalos, Uddevalla, 2002

Hirdman, Yvonne, *Gösta och genusordningen*, Ordfront, Stockholm, 2011

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole & Wennberg, Suzanne *Brottsbalken –En kommentar, Del 1*, Norstedts Juridik, Solna, 2009

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole & Wennberg, Suzanne *Brottsbalken –En kommentar, Del 2*, Norstedts Juridik, Solna, 2009

Kolfjord, Ingela, *Förrättsligandet av ungdomars konflikter*, Sociologisk forskning nummer 3-4/2002, årgång 39

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund, 2009

Lander, Ingrid, *Den flygande maran – En studie om åtta narkotikabrukande kvinnor i Stockholm*, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, Stockholm, 2003

Pateman, Carole, *The sexual contract*, Polity Press, Cambridge, 1988

Sohlberg Peter och Sohlberg Britt-Marie, *Kunskapens former. Vetenskapsteori och forskningsmetod*, uppl. 2, Liber, Malmö, 2009

Svensson, Eva-Maria, *Genusforskning inom juridiken*, Högskoleverket, Kalmar, 2001

Wegerstad, Linnéa, *Befriar leken från ansvar? –Om BDSM, samtycke och socialadekvans*, Juridisk publikation Nr 2, s. 239-261, 2012

Elektroniska källor

Dagens Juridik, *Strypsex var kriminellt trots ostridigt samtycke*, 2013-08-27, <http://www.dagensjuridik.se/2013/08/strypsex-var-kriminellt-trots-ostridigt-samtycke-47-aring-falls-i-hovratten>, [2014-01-07]

Sommestad, Lena, *Oförskämt, DN, om feministisk seger*, 2011-09-25, <http://lenasommestad.wordpress.com/2011/09/25/oforskamt-dn-om-feministisk-seger/>, [2014-01-07]

Svenska Dagbladet, *Man frias i våldtäktsmål –trots att kvinna sa nej*, 2014-01-10, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/man-frias-trots-nej-fran-kvinna_8884602.svd, [2014-01-10]

Wennstam, Katarina, *Kvinnor blir rättslösa när våld övergår i sex*, Aftonbladet, 2010-09-29, www.aftonbladet.se/debatt/debattammen/brottochstraff/article12542828.ab, [2014-01-05]

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskap forskning*, Elanders Gotab, Stockholm, 2001

Författningar

Brottsbalken (BrB) SFS 1962:700

7. Bilagor

7.1 Diskussionsunderlag

Fall 1

Kalle står åtalad för grov misshandel och olaga hot. Enligt åklagaren har han slagit sin flickvän Lisa och tagit hårda strypgrepp på henne så att hon fått ordentliga skador. Kalle hävdar i sitt försvar att Lisa samtyckt till våldet som en del i en sexlek.

Lisa berättar i rätten att hon och Kalle visserligen haft sex med inslag av våld som hon samtyckt till tidigare, men att så inte var fallet den här gången. Tidigare har hon velat bli dominerad, men då var det humor med i leken. Han skulle visa åtrå och inte kunna behärska sig, och hålla fast henne. Den här gången vaknade hon av att Kalle var arg, han hade läst en konversation på hennes mobil och var svartsjuk. Hon har inte lämnat sitt samtycke vid det här tillfället, säger hon i domstolen.

Lisa har berättat att de grepp som Kalle hållit om hennes hals den här gången varit mycket hårda och att särskilt vridningar av hennes huvud gjort mycket ont och att greppen var långvariga. Kalle sa att han skulle döda henne och hon försökte få honom att besinna sig.

Rätten konstaterar under rättegången att en invändning om samtycke från den tilltalade ska läggas till grund för bedömningen om invändningen inte är så orimlig att den kan lämnas utan avseende eller om åklagaren lägger fram så stark motbevisning att invändningen framstår som obefogad.

En gärning som någon begår med samtycke från den mot vilken den riktas utgör enligt 24 kap 7 § brottbalken brott endast om gärningen, med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter, är oförsvarlig. Fall kan finnas där omständigheterna är sådana att ett samtycke bör medföra ansvarsfrihet trots att gärningen i och för sig är att bedöma som normalgraden av brottet. Om misshandeln i sig däremot är att bedöma som grov, bör ett samtycke inte ges ansvarsfriande verkan. Utgångspunkten vid bedömningen av en misshandel ska ändå enligt gällande rätt vara skadans art.

Särskild hänsyn bör tas till handlingens syfte och detta även om gärningen är svår att försvara ur etisk synvinkel. Som exempel har sadism nämnts i förarbetena. I ett sådant fall utesluter samtycke oftast ansvar, oberoende av om gärningen klassificeras som ringa misshandel eller som normalgraden av misshandel.

Det får anses utrett i målet att Lisa tillfogats smärta genom Kalles agerande. De skador som Lisa haft blåmärken i ansiktet och på halsen och blödningar i munnen, får anses som relativt måttliga och av övergående natur.

Av Kalles uppgifter framgår att han flera gånger frågat Lisa om allt var bra och att Lisa svarat ja. Han har vidare uppgivit att hans syfte endast varit att tillgodose hennes önskemål.

På grund av det anförda anser tingsrätten att misshandeln inte kan anses som hänsynslös eller rå. Den skall därför inte bedömas som grov misshandel utan som misshandel av normalgraden. Utredningen i målet ger inte anledning att bedöma Lisas samtycke som ogiltigt. Med hänsyn härtill kan det våld och det hot som Kalle har utsatt Lisa för inte bedömas som oförsvarligt. Åtalet skall därför ogillas.

Fall 2

Hammarby- och Djurgårdssupportrar drabbade återigen samman, denna gång i Vasastan i Stockholm. Ett 200-tal supportrar hade samlats för att bråka med varandra. Det är ganska vanligt att supportergrupper ringer och inbjuder varandra till bråk. Nicke och Pelle, Hammarbyare respektive Djurgårdare, hamnade under ett av dessa planerade slagsmål i handgemäng.

Nicke vet i efterhand inte vilken Djurgårdare det var som ringde vid det aktuella tillfället men det kom många provokativa telefonsamtal från Djurgårdarna och det var en kompis till honom som tog emot dem. Han har bråkat med samma supportergrupp tidigare. Även Pelle ville bråka och det var också Pelle som slog först. Det var det emellertid ingen som såg, men Nicke slog sina slag mot Pelle vid restaurangens ingång så att vittnen såg händelsen. Pelle hade kunnat springa in i restaurangen, men det gjorde han inte. Det var tydligt att han ville ha en konfrontation. Nickes slag var inte hårda, och Pelle minns inte riktigt hur ont det hade gjort. Vid uppgörelser av det aktuella slaget är det en oskriven regel att polisanmälan görs endast om någon skadas allvarligt och det var inte heller Pelle som anmälde händelsen. Han satte sig emot åtalet.

Nickes slag utdelades med knuten näve. Det rörde sig om tre - fyra "raka höger". Pelle föll inte omkull, men slagen måste ha medfört smärta även om de inte var jättehårda. Efter slagen backade Nicke medvetet bakåt och utdelade sedan sparken.

Hovrättens bedömer det klarlagt att Nicke träffade Pelle med tre slag och en spark i ansiktet. Nickes agerande orsakade Pelle inte helt obetydlig smärta. På grund av detta, och vittnens uppgifter om våldets art och omfattning, bör gärningen bedömas som misshandel av normalgraden. Nicke menar att ansvarsbefriande samtycke förelegat enligt 24 kap. 7 § brottsbalken. Domstolen menar dock att utredningen får anses visa att det inte var just Pelle som ringde Hammarbyarna och att det inte var Nicke som mottog något av telefonsamtalen. Istället var det någon annan i respektive grupp. Gärningen kan därför inte anses ha begåtts med samtycke från Pelles sida på grund av de telefonkontakter som uppges ha förekommit mellan supportergrupperna.

Något samtycke låter sig inte heller konstitueras enbart genom parternas olika grupptillhörigheter, genom Pelles agerande på brottsplatsen eller till följd av vad i övrigt framkommit i målet. Redan av denna anledning kan Nicke inte undgå ansvar enligt den åberopade ansvarsfrihetsgrunden.

7.2 Intervjuguide

